

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. spalio 5 d.
(OR. en)

13867/23

ENER 531

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2023 m. spalio 5 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2023) 572 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI Reglamento (ES) 2017/1938 taikymo peržiūra

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2023) 572 final.

Pridedama: COM(2023) 572 final

Briuselis, 2023 10 05
COM(2023) 572 final

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Reglamento (ES) 2017/1938 taikymo peržiūra

{SWD(2023) 323 final}

Ataskaita dėl Dujų tiekimo saugumo reglamento (ES) 2017/1938

1. Įžanga

Reglamentu (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių (toliau – **Dujų tiekimo saugumo reglamentas**) siekiama užkirsti kelią galimiems dujų tiekimo sutrikimams ir į juos reaguoti. Šiame reglamente nustatoma ES pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms ir atsparumo dujų tiekimo sutrikimams sistema.

Dujų tiekimo saugumo reglamento 17 straipsnyje Komisijai pavedama, remiantis valstybių narių prevencijos veiksnių planų ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų vertinimais, padaryti išvadas dėl galimų priemonių dujų tiekimo saugumui Sąjungos lygmeniu padidinti ir ne vėliau kaip iki 2023 m. rugsėjo 1 d. pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai šio reglamento taikymo **ataskaitą**, o prireikus – pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais būtų iš dalies keičiamas šis reglamentas.

Per pastaruosius šešerius metus nuo Dujų tiekimo saugumo reglamento priėmimo dujų tiekimo saugumo aplinka iš esmės pasikeitė, visų pirma po 2022 m. įvykusios Rusijos invazijos į Ukrainą. Reaguodama į tą invaziją, Europos Komisija priėmė **planą „REPowerEU“¹**, kuriuo siekiama taupyti energiją, paspartinti perėjimą prie švarios energijos ir įvairinti energijos tiekimą ES, kad būtų kuo greičiau visiškai sumažinta ES priklausomybė nuo dujų iš Rusijos.

Rezultatas: **iš Rusijos importuojamas dujas iš esmės pavyko pakeisti** alternatyvių tiekėjų, t. y. iš patikimų partnerių vamzdynais papildomai importuojamomis dujomis, ir, svarbiausia, gerokai padidėjo SGD importas (50 mlrd. m³, t. y. jis buvo 73 proc. didesnis nei 2022 m.). Nors iki karo importas iš Rusijos sudarė apie 50 proc. ES vamzdynais importuojamų dujų, šiuo metu jis sudaro mažiau nei 10 proc., o tai rodo, kad praėjusiais metais įvyko precedento neturintis ES dujų sistemos pokytis.

Įgyvendindama planą „REPowerEU“, ES taip pat priėmė **peržiūrėtą Reglamentą (ES) 2023/435**, kuriuo valstybėms narėms leidžiama pagal savo atitinkamus „REPowerEU“ skyrius griežtomis sąlygomis finansuoti investicijas į dujų infrastruktūrą, kuriomis siekiama įvairinti dujų tiekimą atsisakant iš Rusijos tiekiamų dujų ir nedelsiant užtikrinti dujų tiekimo saugumą.

Be plano „REPowerEU“, ES priėmė dar keletą reglamentų, kaip antai **Dujų laikymo reglamentą (ES) 2022/1032**, kuriuo nustatytas tikslas 90 proc. pripildyti dujų saugyklas, laikinąjį **Reglamentą dėl poreikio mažinimo priemonių (ES) 2022/1369** ir jo pratęsimo nuostatas (Reglamentą (ES) 2023/706), kuriuo nustatytas tikslas 15 proc. sumažinti dujų poreikį, bei laikinąjį **Reglamentą dėl solidarumo (ES) 2022/2576**, kuriuo, be kita ko, nustatytas bendro dujų pirkimo teisinis pagrindas ir sugriežtintos solidarumo taisyklės ekstremaliosios situacijos atveju. Šie reglamentai buvo priimti siekiant užtikrinti dujų tiekimo saugumą ir jais papildomas galiojantis Dujų tiekimo saugumo reglamentas.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483>

Siekiant, kad ES **palaiapsniui atsisakytų rusišku dujų**, reikia daug dėmesio skirti tolesniam **tiekimu įvairinimui**. Tai reiškia, kad **vis svarbesnės taps SGD** ir kad artimiausiais metais priklausomybė nuo pasaulinės SGD rinkos didės.

Be to, manoma, kad ilgesniu laikotarpiu dujų poreikis įvairiuose sektoriuose ir valstybėse narėse mažės skirtingu tempu, todėl ES **poreikis gali pasikeisti**. Iš tiesų, būsimoje tiekimo saugumo architektūroje turi būti atsižvelgiama į pastangas **mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro** vykdant nuolatinę elektrifikaciją ir į didėjančią **biometano** ir **vandenilio** reikšmę, ir šios pastangos turi būti remiamos. Tam reikia integruotos būsimo eksploatavimo nutraukimo ir infrastruktūros paskirties keitimo strategijos, kuria vadovaujantis būtų vykdoma tvarkinga pertvarka, užtikrinanti gamtinių dujų, biometano ir vandenilio tiekimo saugumą.

Todėl ES tiekimo saugumo architektūra turės būti toliau pritaikoma atsižvelgiant į ateinančiais metais ir dešimtmečiais vykšiančius pokyčius.

Šios ataskaitos priėmimo tikslas – įvykdyti Dujų tiekimo saugumo reglamento 17 straipsnyje nustatytus teisinius reikalavimus. Jos priėmimo laikas buvo šiek tiek pakoreguotas siekiant suderinti šiuos veiksmus su **susijusiose srityse vykdomu darbu**, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad Reglamento dėl solidarumo 30 straipsnyje numatyta, jog Europos Komisija iki 2023 m. spalio 1 d. turi atlikti Reglamento dėl solidarumo peržiūrą².

Be to, teisėkūros institucijos šiuo metu svarsto keletą su tiekimo saugumu susijusių nuostatų, susijusių su **vandenilio ir nuo iškastinio kuro atsietos dujų rinkos dokumentų rinkiniu**³.

2. Komisijos atliktas valstybių narių prevencinių veiksnių planų ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų vertinimas

Dujų tiekimo saugumo reglamento 17 straipsnyje reikalaujama, kad Komisija pateiktų ataskaitą, grindžiamą Komisijos atliktais atnaujintų prevencinių veiksnių planų (PVP) ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų (ESVP) vertinimais.

2019 m. valstybės narės Komisijai pateikė savo PVP ir ESVP, tuomet Komisija šiuos planus įvertino ir paskelbė keletą nuomonių⁴, kuriose pateikė konkrečias rekomendacijas ir nurodė planų punktus, kuriuos reikėtų patobulinti. Toks pat procesas turėtų vykti 2023 m., nes planai reguliariai, t. y. kas ketverius metus, atnaujinami pagal Dujų tiekimo saugumo reglamento 9 straipsnio 11 dalį

² Reglamento dėl solidarumo IV skyrius susijęs su laikinosiomis priemonėmis, kurios turi būti taikomos ekstremaliosios dujų situacijos atveju. Juo papildomas Dujų tiekimo saugumo reglamentas.

³https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/market-legislation/hydrogen-and-decarbonised-gas-market-package_lt. Daugiau informacijos pateikiama 3.7 skirsnyje.

⁴ https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security/commissions-opinions-preventive-action-plans-and-emergency-plans_lt

ir 10 straipsnio 2 dalį, o valstybės narės atnaujintus planus turėjo pateikti ne vėliau kaip iki 2023 m. kovo mėn. Tačiau tuo metu, kai buvo rengiamas šis dokumentas, Komisijai abu planus buvo pateikusios tik septynios valstybės narės ir dauguma šių planų buvo gauti 2023 m. birželio–liepos mėn.⁵ Todėl Komisijos vertinimas bus grindžiamas 2019 m. pateiktais PVP ir ESVP, taip pat per praėjusius metus įgyta patirtimi. Be to, atsižvelgdama į tai, kad atnaujinti planai iš esmės nebuvo pateikti, Komisija išplatino klausimyną Dujų koordinavimo grupės nariams, siekdama pasikonsultuoti su jais dėl Dujų tiekimo saugumo reglamento nuostatų.

Išsamesnis nuostatų konteksto ir esmės paaiškinimas, taip pat išsamesnė informacija apie Komisijos atliktą Dujų tiekimo saugumo reglamento nuostatų peržiūrą pateikiami Komisijos tarnybų darbiname dokumente SWD(2023)323.

3. Dujų tiekimo saugumo reglamento peržiūra ir galimos dujų tiekimo saugumo didinimo priemonės bei per dujų krizę įgyta patirtis

3.1. Dujų koordinavimo grupė

Dujų koordinavimo grupės (DKG) veiklos teisinis pagrindas yra Dujų tiekimo saugumo reglamento 4 straipsnis, kuriame nustatyta, kad DKG pirmininkauja Komisija ir ją sudaro valstybių narių, ACER, ENTSO-G ir pramonės šakoms bei vartotojams atstovaujančių įstaigų atstovai. Komisija, konsultuodamasi su valstybėmis narėmis, gali priimti sprendimą dėl DKG sudėties, užtikrindama, kad ji būtų visapusiškai reprezentatyvi.

2022 m. DKG buvo susirinkusi rekordinį skaičių kartų – 24 kartus. Visų pirma DKG aptarė naujausius dujų tiekimo saugumo pokyčius, atsiradusius dėl Rusijos invazijos į Ukrainą ir dėl vėlesnių dujų tiekimo sutrikimų. Be to, buvo sudarytos palankesnės sąlygos keistis informacija apie geriausią patirtį, susijusią su nacionalinėmis prevencijos ir neatidėliotinomis priemonėmis, taip pat informacija apie tolesnius veiksmus, susijusius su pasirengimui gerinti skirtomis ES masto priemonėmis. Tai buvo vienas iš svarbiausių informacijos šaltinių, kuriais remdamasi Komisija galėjo pateikti naujus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.

DKG atstovai 2023 m. gegužės mėn. Komisijos išplatinto klausimyno atsakymuose nurodė, kad jie palankiai vertina grupės veiklą, ir visų pirma **palankiai įvertino jos pritaikomą ir lankstų formatą**.

Be to, Komisija pateikė *ad hoc* kvietimus trečiosioms šalims sudalyvauti DKG posėdyje, kad būtų galima pasikeisti nuomonėmis dėl dujų tiekimo saugumo. Kelios valstybės narės nurodė pritariančios, kad ir toliau būtų dažniau kviečiami tiekėjai arba tranzito šalys.

⁵ 2023 m. birželio mėn. pradžioje valstybėms narėms, nepateikusioms prevencinių veiksmų planų, ekstremaliųjų situacijų valdymo planų ir rizikos vertinimų, buvo išsiųsti „EU Pilot“ užklauskos. Išsamesnė informacija pateikiama pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3.4.1 ir 3.5 skirsniuose.

3.2. Infrastruktūros standartas

Dujų tiekimo saugumo reglamento 5 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės užtikrina, jog sutrikus vienos didžiausios infrastruktūros (N-1) veikimui, išskirtinai didelio dujų poreikio dieną būtų galima patenkinti visą dujų poreikį. Tai apima įpareigojimą užtikrinti nuolatinius fizinius pajėgumus transportuoti jungiamaisiais vamzdynais abiem kryptimis tarp valstybių narių, išskyrus atvejus, kai nustatomos išimtys.

Atsakiusieji į DKG išplatintą klausimyną nurodė, kad infrastruktūros standartas yra gera paskata turėti tinkamus infrastruktūros pajėgumus, visų pirma siekiant **sudaryti palankesnes sąlygas srautams priešinga kryptimi (iš Vakarų į Rytus), kurie buvo stebimi 2022 m. po Rusijos invazijos į Ukrainą pradžios**. Kiti respondentai pabrėžė, kad šį infrastruktūra grindžiamą požiūrį reikia papildyti daugiau dėmesio skiriant tiekimui, pvz., nustatant papildomus įvairinimo standartus. Gali būti priimamos papildomos nuostatos, kuriomis ateityje būtų išvengta pažeidžiamumo, atsirandančio dėl priklausomybės nuo vienintelio tiekėjo. Tai galėtų būti daroma toliau **keičiantis informacija** pagal 14 straipsnį arba taikant papildomą **S-1 standartą**, kartu išlaikant pusiausvyrą tarp saugumo naudos ir galimų sąnaudų ar neveiksmingumo.

Atsakiusieji į klausimyną nurodė, kad nors griežtesni standartai gali padėti pagerinti tiekimo saugumą, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tam, kad būtų **išvengiama neišnaudojamo turto susidarymo rizikos**.

3.3. Tiekimo standartas ir saugomi vartotojai

Dujų tiekimo saugumo reglamento 6 straipsnyje nustatytas **tiekimo standartas**, pagal kurį valstybės narės reikalauja, kad dujų įmonės imtųsi priemonių, kuriomis būtų užtikrintas dujų tiekimas saugomiems vartotojams iš anksto nustatytais aplinkybėmis.

2 straipsnio 5 dalyje apibrėžti saugomi vartotojai apima namų ūkius. Be to, tam tikromis aplinkybėmis valstybės narės gali įtraukti 1) MVI, 2) pagrindines socialinių paslaugų tarnybas ir 3) centralizuoto šildymo tiekėjus. Tačiau 2022 m. energetikos krizės metu vis svarbiau tapo savanoriškai mažinti poreikį visuose sektoriuose. Todėl Reglamentas dėl solidarumo valstybėms narėms suteikė galimybę imtis priemonių mažinti nebūtiną saugomų vartotojų vartojimą.

Daugelis valstybių narių nurodė, kad jos nepatiria didelių sunkumų, susijusių su tiekimo standarto įgyvendinimu. Kalbant apie saugomus vartotojus, kai kurios valstybės narės atkreipė dėmesį į sunkumus įvertinti saugomų vartotojų poreikius. Kai kurie respondentai manė, kad **saugomų vartotojų apibrėžtį** būtų naudinga **toliau derinti** ES lygmeniu, tačiau turėtų būti atsižvelgiama į nacionalinius ypatumus.

Keli respondentai nurodė manantys, kad saugomų vartotojų **nebūtino vartojimo ribojimas** (šiuo metu numatytas Reglamente dėl solidarumo) turėtų būti nuolatinis, nes tai suteikia papildomo lankstumo siekiant tiekimo saugumo tikslų.

Atsižvelgiant į tai, kad kai kuriose valstybėse narėse dujų poreikis namų ūkiuose gali būti laipsniškai naikinamas greičiau nei kituose sektoriuose, ateityje gali prireikti persvarstyti saugomų

virtotojų apibrėžti, kad ją būtų galima pritaikyti prie kintančio poreikio, kartu užtikrinant, kad būtų tenkinami gyventojų poreikiai, ypač tie, kurie susiję su pažeidžiamų virtotojų dujų vartojimu.

3.4. Rizikos vertinimai ir regioninės rizikos grupės

Siekiant pasirengti galimai tiekimo saugumo rizikai, Dujų tiekimo saugumo reglamentu nustatomas rizikos vertinimo ir regioninių rizikos grupių modelis, nustatytas Reglamento 7 straipsnyje ir I, IV ir V prieduose.

Pirmas šio modelio elementas yra ENTSO-G visoje ES vykdomas dujų tiekimo ir infrastruktūros sutrikimų imitavimas, po kurio valstybės narės atlieka nacionalinį rizikos vertinimą ir bendrą rizikos vertinimą specialiose regioninėse rizikos grupėse, atitinkančiose pagrindinius tiekimo koridorius.

Pirmieji bendri ir nacionaliniai rizikos vertinimai buvo atlikti 2018 m. ir jie turėtų būti atnaujinami kas ketverius metus. Dėl iššūkių, patirtų 2022 m. energetikos krizės metu, kelios valstybės narės nurodė, kad joms **trūko administracinių gebėjimų** vadovauti rizikos grupėms arba laiku atlikti rizikos vertinimus.

Tačiau šie rizikos vertinimai ir susiję PVP bei ESVP yra itin svarbūs tam, kad ES būtų pasirengusi valdyti riziką artimiausią žiemą ir vėlesniais metais.

Dėl išskirtinės 2022 m. įvykusios krizės Komisija iš pradžių nevykdė pažeidimų nagrinėjimo procedūrų. Tačiau dėl pasirengimo 2023–2024 m. žiemai svarbos ir nepakankamos pažangos Komisija nusprendė 2023 m. birželio mėn. viduryje pateikti 26 „EU Pilot“ paklausimus, taip siekdama užtikrinti, kad valstybės narės parengtų rizikos vertinimus, PVP ir ESVP ir apie juos praneštų.

Remiantis patirtimi, įgyta atnaujinant rizikos vertinimus ir veikiant rizikos grupėms, taip pat iš DKG narių gauta grįžtamąja informacija, kilo nemažai klausimų, susijusių ne tik su administracinių gebėjimų trūkumu valstybėse narėse:

- atsižvelgiant į pasikeitusią geopolitinę aplinką, aktyvesnį SGD naudojimą ir sumažėjusį kai kurių tiekimo dujotiekiais koridorių vaidmenį, atrodo, kad šiuo metu taikomas regioninis požiūris į **rizikos grupes yra nebeaktualus**;
- keletas respondentų **siūlo taikyti ES masto požiūrį**, kuriuo vadovaujantis galėtų būti atliekama regionų jautrumo analizė, ir taip pat padidinti Komisijos Jungtinio tyrimų centro vaidmenį.

3.5. Prevencinių veiksmų planai ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planai

PVP siekiama užkirsti kelią krizėms ir jie grindžiami nacionaliniais ir bendrais rizikos vertinimais, o ESVP nurodomos procedūros, atsakomybė ir priemonės, kurios turi būti taikomos krizės atveju.

Be 2 skirsnyje išdėstytų elementų, Komisija mano, kad reikia toliau svarstyti šiuos klausimus, kurie pagal Dujų tiekimo saugumo reglamentą šiuo metu nėra privalomi:

- pažangą, padarytą **laipsniškai atsisakant rusiškų dujų**, ir nacionalinės dujų sistemos aprašyme pateiktą įvairinimo pastangų aprašymą bei projekcijas. Šiuo procesus taip būtų galima palengvinti aktyviau keičiantis informacija pagal 14 straipsnį;
- **kintančio dujų vartojimo paskirstymo** įvertį;
- tolesnę svarstymą, ar, be vietos gamybos (įskaitant biometano gamybą) vaidmens, reikėtų numatyti ir nacionalines **vandenilio strategijas**. Tai ypač svarbu, jeigu šie aspektai daro poveikį dujų tiekimo saugumui arba dujų poreikio pakeitimui saugios Europos vandenilio rinkos kūrimo kontekste.

Nors nuo reglamento įsigaliojimo gautus ESVP iš esmės galima patobulinti atsižvelgiant į Komisijos nuomonėse pateiktas rekomendacijas, 2022 m. gruodžio mėn. Komisijai, valstybėms narėms ir ENTSO-G bendrai atliktas solidarumo testas (pratybos) patvirtino, kad ESVP vaidmuo užtikrinant greitą ir veiksmingą reagavimą ekstremaliųjų situacijų atvejais yra svarbus. Valstybės narės patvirtino, kad Komisija privalo tikrinti ESVP priemones, galinčias turėti tarpvalstybinį poveikį, kaip antai priemones, kurias taikant ribojami tarpvalstybiniai srautai ar pajėgumai.

Kaip išsamiau išdėstyta pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente SWD(2023)323, svarbiausi klausimai, kurie nebuvo paminėti PVP, buvo šie:

- (1) išsami informacija apie konsultacijas su suinteresuotosiomis šalimis;
- (2) informacija apie tiekimo standartą (jo taikymo užtikrinimą) ir nepakankama informacija apie infrastruktūros standartą;
- (3) netiksli informacija apie (remiantis solidarumo principais) saugomus vartotojus;
- (4) išsami informacija apie regionines ir nacionalines dujų sistemas;
- (5) nepakankamas prevencinių priemonių poveikio ekonomikai, vidaus rinkai, vartotojams ir aplinkai vertinimas.

Dėl ESVP pagrindinė problema buvo neišsamus regioninis skyrius, įskaitant nepakankamas solidarumo užtikrinimo priemones ir nepakankamą kiekybinį priemonių poveikio įvertinimą. Komisija mano, kad valstybės narės turėtų patobulinti šiuos nurodytus punktus, kaip jau buvo pabrėžta 2019 m. paskelbtose nuomonėse.

3.6. Atsakomybės sritys, susijusios su skirtingais krizių lygiais

Viena iš pagrindinių Dujų tiekimo saugumo reglamento nuostatų – 11 straipsnyje nustatyti skirtingi nacionalinio ir ES masto krizių lygiai, pagal kuriuos apibrėžiami šie trys nacionaliniai krizių lygiai: 1) ankstyvojo perspėjimo lygis, 2) pavojaus lygis ir 3) ekstremaliosios situacijos lygis.

Komisija taip pat gali paskelbti regioninio arba ES masto ekstremaliąją situaciją, už kurios koordinavimą atsako Komisija. Reglamentu dėl poreikio mažinimo priemonių (ES) 2022/1369 taip pat buvo laikinai nustatytas ES pavojaus lygis.

Vykstant 2022 m. energetikos krizei, visų pirma per 2022 m. gruodžio mėn. vykusias solidarumo testo pratybas, buvo manoma, kad ES ekstremaliosios situacijos lygis turėtų būti apibrėžtas

išsamiau, o kriterijai, kuriais remiantis turėtų būti skelbiama regioninė arba ES masto ekstremalioji situacija, yra neaiškūs. Kai kurios valstybės narės, pildydamos DKG teiktą klausimyną, nurodė, kad gali būti naudinga parengti ES ekstremaliųjų situacijų valdymo planą, visų pirma siekiant paaiškinti įvairių ES įstaigų ir nacionalinių valdžios institucijų vaidmenis ir atsakomybės sritis ekstremaliosios situacijos atveju.

Be to, reaguojant į Rusijos invaziją į Ukrainą, Reglamentu (ES) 2022/1369 buvo nustatytas ES masto pavojaus lygis, kurio aplinkybėmis valstybės narės įpareigojamos privalomai 15 proc. sumažinti dujų poreikį. Kadangi šis reglamentas nustos galioti 2024 m. kovo mėn. pabaigoje, reikėtų apsvarstyti, ar **būtų naudingas ilgalaikis ES masto pavojaus lygis**. Pateikdama atsakymus į klausimyną DKG nurodė, kad yra pasirengusi išlaikyti šį mechanizmą, tiesa, atsižvelgdama į priemones, kurios būtų juo aktyvuojamos. Kai kurie respondentai nurodė, kad tiek aktyvavimas, tiek vėlesnės priemonės galėtų būti susijusios su saugyklų pildymu. Kiti respondentai paminėjo, kad su ES masto pavojaus lygiu susietos priemonės, kaip ir 2022 m., turėtų būti poreikio sumažinimas tam tikra procentine dalimi, o ši procentinė dalis turėtų būti pritaikoma atsižvelgiant į esamą krizę.

Be to, nors Dujų tiekimo saugumo reglamento 12 straipsnio 5 dalies a punkte nustatyta, kad valstybės narės negali nepagrįstai riboti tarpvalstybinių dujų srautų, krizės metu taikomo procedūros užbaigimas gali užtrukti iki savaitės. Todėl Reglamento dėl solidarumo 25 straipsnyje nustatytos papildomos **apsaugos priemonės tarpvalstybiniams srautams užtikrinti**, kurias taikydama Komisija gali įpareigoti atitinkamą valstybę narę nedelsiant pakeisti savo veiksmus. Dauguma pateikusių DKG klausimyno atsakymus mano, kad tarpvalstybinių srautų apsaugos priemonės bus naudingos net ir baigus galioti laikinam Reglamentui (ES) 2022/2576, nes taip būtų arba pripažįstamos naujos 25 straipsnio nuostatos, arba laikomasi nuomonės, kad 12 straipsnio 5 dalies nuostatos jau turi būti taikomos visą laiką.

3.7. Solidarumas

Dujų tiekimo saugumo reglamento 13 straipsnyje nustatyti reikalavimai dėl solidarumo mechanizmo, kuris yra kraštutinė priemonė, taikoma didelės ekstremaliosios dujų situacijos, kai kyla pavojus nepatenkinti solidariai saugomų vartotojų poreikio ir kai rinkta nebegali tiekti reikiamo kiekio.

Kaip reikalaujama 13 straipsnio 10 dalyje, valstybės narės ne vėliau kaip 2018 m. gruodžio 1 d. turi dvišaliu pagrindu susitarti dėl solidarumo susitarimų, į kuriuos turi būti įtraukti praktinį solidarumo veikimą užtikrinsiantys techniniai, teisiniai ir finansiniai susitarimai. Šiais solidarumo susitarimais solidarumas įgyvendinamas praktiškai, tačiau jeigu jų nėra, teisinis įpareigojimas neišnyksta. Siekdama sudaryti palankesnes sąlygas dvišaliams solidarumo susitarimams, Komisija paskelbė Rekomendaciją (ES) 2018/177, kurioje pateikė rekomendaciją dėl techninių, teisinių ir finansinių elementų, kurie turi būti įtraukiami į dvišalius solidarumo susitarimus.

Tuo metu, kai buvo rengiamas šis dokumentas, buvo pasirašyti tik 8 iš 40 solidarumo susitarimų, t. y. susitarimai tarp Austrijos ir Vokietijos, Danijos ir Vokietijos, Estijos ir Latvijos, Latvijos ir Lietuvos, Italijos ir Slovėnijos, Estijos ir Suomijos, Danijos ir Švedijos, Slovėnijos ir Kroatijos.

Kaip nurodė kelios valstybės narės, nepakankamos pažangos priežastys yra techninis sudėtingumas, nepakankama nacionalinių administravimo institucijų kompetencija ir politiniai sunkumai, atsirandantys siekiant susitarimų, ypač dėl finansinių kompensacijų.

Atsižvelgdama į nepakankamą pažangą, 2020 m. gegužės mėn. Komisija 25 valstybėms narėms išsiuntė oficialų pranešimą dėl solidarumo nuostatų nesilaikymo. Susitikimuose dėl pažeidimų rinkinio su valstybėmis narėmis Komisija aptaria solidarumo nuostatų pažeidimus. Be to, Komisija pasiūlė padėti palengvinti suinteresuotų valstybių narių diskusijas, kad esami sunkumai būtų įveikti.

Pokyčiai teisėkūros srityje

Siekdama užtikrinti, kad solidarumo priemonės būtų veiksmingos ir efektyvios ir kad būtų atsižvelgta į tai, kad nėra dvišalių susitarimų, 2021 m. gruodžio mėn. Komisija pasiūlė iš dalies pakeisti Dujų tiekimo saugumo reglamentą pateikdama **vandenilio ir nuo iškastinio kuro atsietos dujų rinkos dokumentų rinkinį**, kad būtų nustatytos bendros solidarumo taisyklės, kurios turėtų būti taikomos tais atvejais, kai nėra dvišalių susitarimų.

Kadangi per 2022 m. krizę tarpinstitucinės derybos dėl šio dokumentų rinkinio nebuvo užbaigtos, 2022 m. gruodžio 19 d. ES ministrai priėmė ekstremaliosios situacijos **Reglamentą dėl solidarumo**, kuriuo nustatomos numatytosios solidarumo taisyklės, taikytinos, kai nėra dvišalių susitarimų, ir apribojama didžiausia už solidarumą mokėtina kompensacijos suma. Reglamentu dėl solidarumo taip pat buvo laikinai išplėsta solidarumo apsauga, kad jį aprėptų kritinius dujų kiekius elektros tiekimo saugumui užtikrinti, ir laikinai išplėstas solidarumo įpareigojimas, kad būtų taikomas SGD įrenginius turinčioms valstybėms narėms.

Reglamentas dėl solidarumo buvo priimtas pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 122 straipsnį, vadinasi tai laikina nepaprastoji priemonė, kurios galiojimas baigsis 2023 m. pabaigoje. Jeigu iki tos datos nebus priimtas vandenilio ir nuo iškastinio kuro atsietos dujų rinkos dokumentų rinkinys, padėtis šioje srityje vėl bus tokia, kokia buvo prieš krizę, kaip aprašyta pirmiau.

Solidarumo testas (pratybos)

Siekdama išbandyti Dujų tiekimo saugumo reglamento ir Solidarumo reglamento solidarumo nuostatas, 2022 m. gruodžio mėn. Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir ENTSO-G atliko bendras pratybas.

Buvo nustatyti keli punktai, dėl kurių reikia imtis tolesnių veiksmų:

- dauguma dalyvių sutiko, kad krizės atveju SGD gali suteikti papildomo lankstumo. Tačiau, jeigu būtų išnaudotos visos rinkos priemonės, norint užtikrinti solidarumą SGD srityje, reikalingi rinkos mechanizmai ir kompetentingos institucijos įsikišimas, o tai turėtų būti paaiškinta išsamiau.
- Nustatyta, kad nėra teisinio pagrindo tiekti iš solidarumu dujotiekiu į kaimyninę valstybę narę, su kuria nėra tiesioginės jungties.

- Prieta išvada, kad procedūra yra neaiški, jei ES valstybė narė gauna du prašymus tiekti iš solidarumo.
- Dalyviai išreiškė pageidavimą, kad tiekimui iš solidarumo dujotiekiais būtų nustatytas 24 valandų laikotarpis, o 72 valandų laikotarpis galėtų būti taikomas iš solidarumo tiekiant SGD.

Daugiau informacijos apie solidarumo testą pateikiama Komisijos tarnybų darbiniam dokumente SWD(2023)323.

4. Išvada

Nuo praėjusių metų dujų tiekimo saugumas Europoje pagerėjo, nes ES ir jos valstybės narės sėkmingai įgyvendino papildomas priemones visose pagrindinėse energetikos politikos srityse. Atsižvelgdama į tai, kad Rusija naudoja energiją kaip politinį ir ekonominį ginklą, **ES solidariai ėmėsi bendrų veiksmų, kad sumažintų ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro**, kartu toliau kovodama su klimato krize bei paspartindama pastangas **didinti ES ypatingos svarbos infrastruktūros ir ypatingos svarbos subjektų atsparumą**. Labai paspartėjo **Europoje gaminamos atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtra ir diegimas. Siekdama įvairinti energijos tiekimą**, ES sustiprino ryšius su tarptautiniais partneriais ir ėmėsi koordinuotų veiksmų, kad padidintų pasirengimą, be kita ko, imdamasi su dujų laikymu ar poreikio mažinimu susijusių veiksmų.

Vis dėlto dujų tiekimo į Sąjungą saugumui **išlieka pavojus**, pavyzdžiui, dėl visiško importo iš Rusijos sustabdymo, infrastruktūros incidentų, nepalankių oro sąlygų, didėjančio dujų poreikio Europoje arba nepakankamo SGD tiekimo.

Be to, energetikos sistemoje vyksta **pertvarka, kuria siekiama sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro** labiau integruojant dujas iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių bei mažo anglies dioksido pėdsako dujas ir didinant elektrifikaciją. Dėl šios energetikos sistemos pertvarkos didėja dujų tiekimo saugumas, nes mažėja ES priklausomybė nuo iškastinio kuro, visų pirma nuo gamtinių dujų. **Ateityje dujų tiekimo saugumo architektūrą reikės pritaikyti taip, kad būtų galima integruoti atsinaujinančiųjų išteklių ir mažo anglies dioksido pėdsako dujas, įskaitant biometaną ir vandenilį, taip pat toliau vykdyti energetikos sistemos elektrifikaciją ir sektorių integraciją.**

Naujoji sistema turėtų būti grindžiama priimtu **vandenilio ir nuo iškastinio kuro atsietos dujų rinkos dokumentų rinkiniu** ir tapti jam paspirtimi. Esminiai elementai, į kuriuos reikės atsižvelgti ateityje plėtojant tiekimo saugumo teisinę sistemą, siekiant užtikrinti dujų tiekimo saugumą ir remti ES priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslus, yra intensyvėjanti atsinaujinančiųjų išteklių ir mažo anglies dioksido pėdsako dujų, įskaitant biometaną ir vandenilį, plėtra ir vis aktyviau vykdoma energetikos sistemos elektrifikacija.

Šioje ataskaitoje nurodomi keli galimi ES dujų tiekimo saugumo architektūros patobulinimai. Visų pirma, kaip nustatyta Dujų tiekimo saugumo reglamento 17 straipsnyje, šia ataskaita bus remiamasi toliau svarstant dėl galimybės ateityje pateikti Komisijos pasiūlymą dėl šio reglamento dalinio pakeitimo.